

Afrikaanse studenten in de Sovjet-Unie

Van alles de schuld

Glasnost en perestroika lijken racistische sentimenten aan te wakkeren. In tegenstelling tot het Westen, dat al lange tijd contacten met het zwarte continent heeft, onderhouden de Sovjets pas sinds de jaren zestig betrekkingen met Afrika. Onbekendheid met dit continent zou de reden zijn dat de gemiddelde Sovjetburger Afrikanen beschouwt als wilde apen die aids verspreiden. Zwartjes pesten is niet langer een onbekend verschijnsel. Afrikaanse studenten hebben het er moeilijk mee. En in hun kielzog ook de studenten uit Cuba, Afghanistan en Vietnam.

Mar Oomen

We leven als vogels in een kooitje. Alles wat we aan sociaal leven hebben, gebeurt hier op onze kamer. In een restaurant of hotel durven we niet meer te komen, dat is te gevaarlijk. Vorig jaar is een vriend dermate in elkaar geslagen dat hij meteen naar Ethiopië is teruggekeerd. Hij wil niets meer met de Sovjet-Unie te maken hebben.'

Mulugeta uit Ethiopië is een van de ruim 100.000 studenten uit Afrika, Azië en Zuid-Amerika, die een beurs voor een volledige opleiding in de Sovjet-Unie hebben weten te bemachtigen. Mulugeta studeert rechten aan de Moskouse Staatsuniversiteit (MGU), de meest prestigieuze universiteit van de USSR. Dankzij tien en negens voor al zijn examens in het voorbereidende jaar kon hij op deze universiteit terecht.

Zijn kamergenoot Shuma studeert aan de staatsuniversiteit, onder meer omdat hij lid is van de Etiopische communistische partij. Of hij dat nog lang zal blijven, is echter de vraag. 'Ik was heel benieuwd naar de Sovjet-Unie, een land waar al zo lang de socialistische principes in praktijk worden gebracht. Maar ik ben me wild geschrokken, vooral van het effect van het communistisch systeem op menselijke waarden. Leven in de Sovjet-Unie is nog erger dan de dood.'

Eind jaren vijftig heeft de Sovjet-Unie onder

Chroesjtsjov de universiteitsdeuren opengezet voor studenten uit 'arme landen', aldus de directie van de Patrice Lumumba Universiteit. De Koude Oorlog was volop bezig; de Sovjet-Unie had behoefte aan bondgenoten en de (voormalige) koloniën, die het imperialisme meer dan beu waren, grepen de uitgestoken Sovjet-hand maar al te graag.

Chroesjtsjov hoopte dat de gaststudenten het gedachtegoed van het Sovjet-systeem zouden exporteren naar hun eigen land, na de zegeningen ervan in de praktijk te hebben ondervonden. In 1961 werd zelfs een speciale universiteit voor buitenlanders opgericht: de 'Patrice Lumumba Universiteit Van De Vriendschap Der Volkeren in Moskou'. Het onderwijspakket is op maat gesneden naar de behoeften van de buitenlandse gasten: zo heeft de faculteit voor geneeskunde ook een afdeling tropische ziekten.

Cadeautjes

Door buitenlanders op een speciale universiteit te zetten, hoopte men de negatieve invloed van zulke studenten op de Sovjet-burgers zoveel mogelijk te beperken. Vooral Afrikaanse studenten hadden de reputatie veel mondiger te zijn dan het regime lief was: ze schreven regelmatig protestbrieven en hielden demonstraties om uiting te geven aan hun teleurstelling en afschuw over wat het socialisme in praktijk bleek te zijn.

Om op een universiteit in de Sovjet-Unie te mogen studeren, moeten buitenlanders aan een reeks strenge eisen voldoen. De voorkeur gaat uit naar kandidaten met de minste mogelijkheden voor een vervolgstudie in eigen land of elders. Nog belangrijker is een goede vooropleiding, hoge cijfers, een bewezen werklust en discipline. Een aanbevelingsbrief van een communistische organisatie was vaak een doorslaggevende factor.

Degenen die door de selectie komen, krijgen een gratis vliegreis, een volledige beurs (tachtig tot honderd roebel per maand), gratis medische verzorging en een kamer in een studentenflat die ze delen met één of twee andere studenten. Dat lijkt heel wat, maar de praktijk valt bitter tegen.

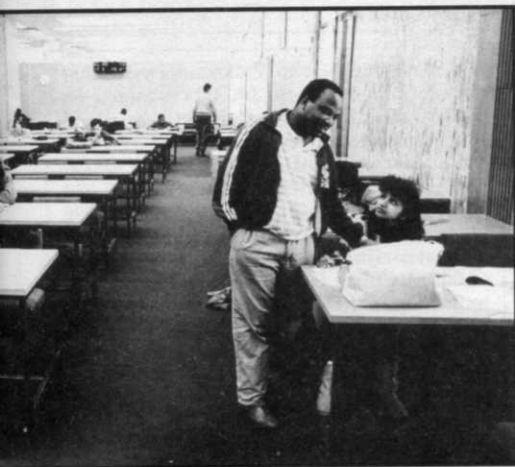
Van honderd roebel kunnen ze eten kopen; meer ook niet. Daarbij is er een groot tekort aan studentenflats en de beschikbare flats staan op instorten. Als er al sanitaire voorzieningen zijn, dan zijn ze kapot en niet schoon te houden. De gangen stinken en de keukens zijn te smerig om te koken. Vrijwel alle studenten hebben dan ook kookplaatjes op hun kamers staan, want om nu elke dag dezelfde ondefinieerbare prutjes in de mensa te eten...

Mohammed uit Sudan logeert zolang in het hotel van de staatsuniversiteit in Moskou. Hij schenkt een glas champagne in, maar drinkt zelf niet mee. De islam verbiedt hem dat. Naast zijn bed staat een doos vol met sigaretten, flessen champagne en whiskey. 'Ik heb cadeautjes nodig, om voor elkaar te krijgen waarvoor ik hier ben gekomen.'

Mohammed heeft zeven jaar in de Sovjet-Unie gestudeerd. Hij is ingenieur en werkte vier jaar in een onderzoekscentrum in Khar-toum. Vorig jaar besloot zijn regering hem weer naar de universiteit in Zaporozjets, Oekraïne, te sturen, om te promoveren. In Zaporozjets willen ze hem echter niet hebben, tenzij hij 6000 dollar betaalt. De deelrepublieken, waar van oudsher veel studenten naar toegestuurd worden, lijken niet langer de kandidaten te accepteren die door de centrale

Patrice Lumumba universiteit van Moskou

Chroesjtsjov hoopte dat de gaststudenten van deze universiteit het gedachtegoed van het Sovjet-systeem zouden exporteren naar hun eigen land

regering zijn geselecteerd. 'Wij hebben niets te maken met de afspraken die jouw regering met het ministerie van Onderwijs van de Sovjet-Unie heeft gemaakt. Als je hier wilt studeren, moet jouw regering met ons onderhandelen,' kreeg Mohammed te horen. Hij probeert nu een plaats aan een technische universiteit in Moskou te vinden, met behulp van al zijn cadeautjes. Mohammed heeft er echter een hard hoofd in. 'Maar ik kan ook niet zomaar terug gaan. Dan is al mijn tijd, moeite en geld voor niets geweest!'

Hij ziet er wel tegenop om wéér drie jaar in de Sovjet-Unie te moeten doorbrengen. De sfeer is hard geworden, grimmig, haast gevaarlijk voor een buitenlander.

Gespannen sfeer

Afrikanen hebben het hard te verduren. Op straat uitgescholden worden voor 'zwarte aap' of 'spid', het Russische woord voor aids, is een normale zaak. Als ik dr *Evgeny Yushin*, directeur van de afdeling studenten-zaken van de Patrice Lumumba Universiteit, vraag of zijn studenten last hebben van discriminatie, antwoordt hij omzichtig: 'Kijk, iedereen in Moskou is verschrikkelijk nerveus en reageert dat in toenemende mate af op buitenlanders. Zo'n twee jaar geleden heerste er op de universiteit een erg gespannen situatie. In 1988 en 1989 kwamen er voortdurend groepen jongeren langs die Afrikanen in elkaar sloegen. De universiteit werd steeds vaker bezocht door pooiers die meisjes aanboden, drankverkopers en speculanten, belust op de dollars van de buitenlandse studenten. Op een gegeven moment gingen speculanten zelfs met elkaar op de vuist om een aandeel in die zwarte markt. Studenten die zelf handel dreven, werden regelmatig mishandeld en van hun spullen beroofd. De sfeer werd steeds criminel. Er kwamen zelfs pistolen en messen aan te pas, terwijl onze studenten ongewapend zijn.'

In augustus 1989 greep de vice-minister van Binnenlandse zaken in. Hij zette meteen acht extra politie-agenten in en 24 studenten van de juridische faculteit kregen een speciale opleiding om de agenten in hun werkzaamheden te kunnen bijstaan. 'Sindsdien is de sfeer heel wat rustiger. Nu moeten we nog een oplossing vinden voor het probleem van de zwarte handel, aldus dr Yushin.

Het is een publiek geheim dat veel buitenlandse studenten regelmatig naar het Westen

of naar huis afreizen om stereo-installaties, computers, radio's en dergelijke te kopen, die ze dan weer tegen veel winst in Moskou van de hand doen. Dr Yushin kan daar wel inkomen: 'Van honderd roebel per maand kun je toch niet leven! Jaren geleden heeft de regering dat bedrag ingesteld, sindsdien zijn de prijzen enorm gestegen. Als ze de studietoelage niet verhogen, drijven ze studenten toch zelf tot zwarte handel?'

'Je kunt het zwarte handel noemen, speculatie, business, maar studenten proberen gewoon in hun levensonderhoud te voorzien. We zijn nu aan het onderhandelen met het bedrijf 'International Non-governmental Salutory Fund' waarmee we de handel willen legaliseren. De bedoeling is dat studenten hun spullen via dat bedrijf gaan verkopen, voor dezelfde prijs als ze nu doen. Op die manier kun je voorkomen dat ze beroofd of in elkaar geslagen worden.'

Haat

Maar buiten de universiteit blijven de studenten vogelvrij. De Sovjet-burgers zijn jaloers op de kleuren-tv en stereotoren; zelf kunnen ze nog niet eens een klein radiootje kopen. Het wordt de studenten dan ook van alle kanten ingepeperd dat ze eigenlijk niet anders dan profiteurs zijn.

'Ieder normaal denkend mens ontwikkelt na zes jaar studie een haat jegens de Sovjet-Unie,' zegt een Palestijn in de kantine van de Lumumba Universiteit. 'Leraren laten je voortdurend merken dat je op hun kosten hier studeert. Elke dag weer voel ik me vernederd. Ze zijn jaloers: wij kunnen vrij reizen, hebben meer geld en gaan met hun vrouwen om. Ze geven ons nu zelfs de schuld van de crisis waarin de Sovjet-Unie verkeert. Zonder ons zouden zij een hoger salaris hebben gehad, zou er meer in de winkels gelegen hebben, noem maar op.'

'Wat wil je ook,' reageert Yushin, directeur van de afdeling studentenzaken, 'politici zeggen voortdurend dat geldsteken in ontwikkelingslanden zinloos is. Welk land besteedt nu zoveel aandacht aan andere landen als het thuis zo slecht gaat?' Het verwondert hem dan ook niet dat met ingang van volgend jaar eenderde van de buitenlandse studenten voor een opleiding aan de Lumumba Universiteit moet gaan betalen.

Ook *Boris Asoyan*, een Russische afrikanist die in 1988 een onderzoek heeft gedaan naar

racistische gevoelens onder Russen, vindt het niet zo vreemd dat het juist nu zo moeilijk is voor buitenlanders. 'In tijden van crisis zoeken mensen toch altijd zondebokken, niet alleen de Afrikanen hebben het hard te verduren, ook de joden en de bevolking van bijvoorbeeld Azerbajdzjan of Armenië.'

Naar aanleiding van dit wetenschappelijk opinieonderzoek, dat onder de vleugels van de Sociologische Vereniging in de Sovjet-Unie werd gehouden onder 850 inwoners van Moskou, concludeerde Asoyan dat zeker tachtig procent van de Moskovieten racistische vooroordelen heeft. Hij noemt een gebrek aan informatie over Afrikaanse culturen en tradities als een van de belangrijkste oorzaken van het racisme.

Voor de duizenden Afrikaanse studenten in de Sovjet-Unie is de publikatie van dit onderzoek een teken dat perestroika en glasnost de houding van de Sovjet-burgers zal verbeteren. Paradoxaal genoeg heeft juist de glasnost de tot dan toe onderdrukte gevoelens jegens zwarten aan de oppervlakte gebracht. De openheid voedt zelfs discriminatie.

Hoewel het stijgende misdaadcijfer de gevoelens over pure discriminatie enigszins vertroebelt, heeft de regering maatregelen genomen om buitenlandse studenten en hun bezittingen te beschermen tegen misdadigers. Na enkele aanvallen op studenten uit Ghana en Nigeria konden de autoriteiten hier niet meer om heen. In Leningrad is bovendien een speciale militaire eenheid opgericht om buitenlandse studenten te beschermen.

Wat echter ontbreekt is een bewuste poging om de Sovjet-burgers op te voeden. Ondanks de glasnost wordt nauwelijks geschreven of gesproken over Afrikaanse toneelschrijvers, wetenschappers, musici of cineasten. De media laten het vooral snog afweten om hun burgers voor te lichten over Afrika. Zoals een Westafrikaanse student opmerkte: glasnost en perestroika in internationale betrekkingen lijken alleen op Europa en de VS te slaan.

De invloed van de perestroika en de recente economische ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat de Patrice Lumumba Universiteit ook studenten uit rijkere gezinnen wil uitnodigen om te komen studeren. Die kunnen dan zelf betalen voor hun studie. En ze hoeven niet meer uit ontwikkelingslanden te komen: studenten uit het Westen worden nu ook aangenomen. Er zouden al meer dan twintig belangstellenden zijn, aldus onderdirecteur *Morozov*.

BONGERS VERHUIST

Bongers verhuist van Tietjerkstradeel tot Timboektoe toe en soms nog verder.

Verhuist over land, over zee en door de lucht.

Bongers verpakt uw gehele inboedel op deskundige wijze, waardoor zelfs bij langdurige transporten geen beschadigingen ontstaan.

Wat u niet wilt meenemen wordt in geconditioneerde ruimten en pakhuisen opgeslagen.

Beschermd en verzekerd tegen vocht en diefstal, want Bongers is net zo zuinig op uw inboedel als op zijn naam.

Bongers Verhuizingen b.v.
Wageningen/Lelystad,
tel.: (08370) 11112,
telex: 45413

ASHRAF

GENIET MET ONS MEE VAN ANDERE KULTUREN

38 zeer aantrekkelijke trektochten naar 3 continenten van 2 tot 35 weken van f 1550 tot f 6600 gezellige kleine groepen van 12 tot 17 personen van 18 tot 45 jaar

AZIË
AFRIKA
ZUID-AMERIKA
JAPAN, CHINA
INDIA, NEPAL
PAKISTAN
THAILAND, BURMA
INDONESIË
MEXICO, GUATAMALA
TREKKINGS
DIJKEN (+ KURSUS)
PERU, BOLIVIA
BRAZILIË
TURKIJE
MAROKKO
EGYPT

020-6232450/6246085

VAN DIEMENSTRAAT 410, AMSTERDAM

Maar of deze trend ook elders wordt gevolgd, is niet duidelijk. De meeste buitenlandse studenten worden naar universiteiten in de republieken gestuurd. De republieken willen niets meer met de centrale regering te maken hebben, leggen richtlijnen van de centrale overheid naast zich neer. Geruchten gaan dat alle studenten die in Baku, de hoofdstad van Azerbajdzjan, willen studeren, 6000 dollar moeten betalen. Afgunst op gratis beurzen voor 'arme derde-wereldstudenten' is hiermee van de baan. Maar de racistische gevoelens jegens Afrikanen die in het verleden tot verschillende gewelddaden leidden, zijn hiermee niet gesmoord.

De universiteitsstad Baku geeft echter niet meer de toon aan als het gaat om discriminatie. De Oekraïne lijkt de laatste jaren de leiding te nemen in een hetse tegen zwarten. In de hoofdstad Kiev werden vier studenten vermoord. In een andere plaats in de Oekraïne, Kharkhov, werd een Ugandese student in zijn kamer vermoord. De onbekende moordenaars sloegen spijkers in zijn hoofd. Een Ghanese student, die in Kharkhov een congres bijwoonde van de Ghanese Nationale Studenten Vereniging, werd overvallen en bewusteloos in de sneeuw achtergelaten. Een Zambiaan, die met zijn Sovjet-vriendinnetje in een parkje zat in Donetsk, werd in de nek geschoten. De gangster richtte aanvankelijk op diens genitaliën, maar de student sprong op, net voor het geweer afging.

De lijst van discriminerende wapenfeiten is veel langer te maken. Ook Leningrad, de 'stad met de meeste cultuur' in de USSR, en Moskou blijven niet verschoond van racistisch geweld. En de xenofobie richt zich niet langer op zwarte Afrikanen, maar ook op studenten uit Cuba, Afganistan en Vietnam.

Redders van de wereld

Het is een eufemisme te constateren dat de meeste Afrikanen zich niet prettig voelen in de Sovjet-Unie. Toch geven zij zelden Sovjet-burgers hiervan de schuld. Zij wijten de gestoorde sociale verhoudingen vooral aan het systeem. 'Als jij je leven lang te horen krijgt dat het communistisch systeem het beste is van de wereld, dat het kapitalisme slecht is, dat de Russen de allerbesten zijn, de redders van de wereld, dan voel je je toch vanzelf beter dan elke buitenlander en vooral beter dan mensen uit arme landen die ook nog een andere kleur hebben. Natuurlijk gaan Russen niet met ons om, tot voor kort mochten ze dat niet eens. Russische vrouwen vormen een uitzondering, maar negen van de tien keer is het ze uitsluitend om materiële zaken te doen. Ze willen Marlboro's en whisky, maar liever nog een videorecorder. Sommigen vragen al na de tweede ontmoeting of je met ze wil trouwen. Dat is voor hen een manier om de Sovjet-Unie uit te komen.'

Voor Abbas uit Tsjaad is het duidelijk: het communistisch systeem vernietigt al het menselijke in de mens. Abbas is heel bang dat ook hij zijn vermogen tot het leggen van sociale contacten verliest. Al drie jaar lang zit hij min of meer opgesloten in zijn kamertje om te studeren, te eten en te slapen. Over zijn oplei-

Het Staatscomité van Volksonderwijs schat dat er momenteel zo'n 100.000 (westerse en niet-westerse) studenten uit het buitenland studeren aan universiteiten in de Sovjet-Unie. Daarvan komt 65 procent uit ontwikkelingslanden. Uit Afrika komen zo'n 25.000 studenten, uit Azië ook ongeveer 25.000 (waarvan 9.000 uit Vietnam) en zo'n 8.000 studenten zijn afkomstig uit Latijns Amerika (4.000 uit Cuba). Het totale aantal wordt nu al minder omdat Oosteuropese studenten niet meer komen.

Men verwacht dat in de naaste toekomst het aantal zeker met 25 procent zal dalen vanwege de economische problemen in de Sovjet-Unie.

Volgens De Nigeriaan Kolawole Raheem van het Network for Foreign Students and Student Mobility (NFSSM), standplaats Helsinki, is ook in het 'Oostblok' de discriminatie toegenomen sinds de ineenstorting van het communistisch systeem. Voor de slechte economische situatie zoekt men zondebokken. Het klachtenbureau van het NFSSM wordt momenteel vaak geconfronteerd met de weigering van de nieuwe regeringen in Oost-Europa om de thuisreis van Afrikaanse studenten te betalen.

ding is hij ook niet tevreden. Hij studeert informatica aan een technische universiteit van Moskou. 'Wat ze hier in een maand behandelen, kun je makkelijk in een week gedaan krijgen. Ze zijn hier ook niet zo ver als in het Westen. Ik probeer nu zoveel mogelijk literatuur uit Frankrijk te krijgen, om mijn niveau op peil te houden. Als ik hier klaar ben, wil ik in Frankrijk doorstuderen voor piloot.'

Niveau lager

Volgens de sectie Studievergelijking van het Nuffic, de Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs, kan in sommige gevallen een in de Sovjet-Unie gevolgde technische opleiding gelijk gesteld worden aan een hbo-opleiding in Nederland. Maar het niveau van wetenschappelijke opleidingen ligt beduidend lager. En enkele richtingen, als rechten en economie, worden nog steeds sterk beïnvloed door politieke standpunten. In de studie economie, bijvoorbeeld, maakt een student slechts zijdelings kennis met de Keynesiaanse theorie. Veel buitenlandse studenten in de Sovjet-Unie hebben dan ook in eerste instantie geprobeerd een beurs voor het Westen te bemachtigen.

Toch denkt niemand erover voortijdig terug te keren, hoe moeilijk de sociale omstandigheden ook zijn. Mulugeta: 'Wat wil je, in Ethiopië is het vrijwel onmogelijk om te studeren. Er zijn slechts vijf universiteiten, waar per jaar maar honderd mensen mogen afstuderen. Toen ik me aanmeldde, waren er duizend anderen die voor een beurs in de Sovjet-Unie in aanmerking wilden komen. Slechts 350 werden geselecteerd. Ik ben dus bevoorrecht, dat gooi ik toch niet weg.'